Ymateb swyddogol Comisiynydd Plant Cymru i'r gwerthusiad o'i swyddfa.

Cymru oedd y wlad gyntaf yn y DU i sefydlu Comisiynydd Plant. Yn fuan wedi ei sefydlu yn 2001, aeth yr Alban, Gogledd Iwerddon a Lloegr i lawr yr un llwybr a phenodi eu Comisiynwyr eu hunain. Gan mai Cymru oedd yr arweinydd, mae'n eitha addas mai'r adroddiad hwn yw'r gwerthusiad cyntaf o'i fath o Gomisiynydd Plant yn y DU.

Roedd dod yn Gomisiynydd Plant Cymru ar 1 Mawrth 2008 yn brofiad cyffrous, ac eto'n frawychus i ryw raddau: roedd cymaint i'w ddysgu, cymaint i'w gynllunio, a chyn lleied o amser. Mae canfyddiadau ac argymhellion y prosiect gwerthuso gwrthrychol hwn – dan gyfarwyddyd gwych Nigel Thomas a'r grŵp llywio o bobl ifanc – wedi fy ngalluogi i neidio i'r dwfn ar unwaith. Mae adroddiad manwl y tîm wedi amlygu cryfderau a chyflawniadau fy swyddfa, ond hefyd wedi sôn am y meysydd lle mae angen datblygu pellach a mireinio.

Mae'r adroddiad yn cynnwys rhai negeseuon pwysig y mae angen i mi ymateb iddynt: yn bennaf yr angen i gynyddu ymwybyddiaeth o'm rôl i a'r swyddfa. Rydym ni eisoes wedi cymryd camau i ymateb i hyn, ac rwy'n ymroddedig i sicrhau, erbyn 2015, pan ddaw fy nghyfnod i yn y swydd i ben, y bydd Comisiynydd Plant Cymru wedi'i sefydlu'n gadarn fel ffigwr adnabyddus sy'n chwarae rhan hanfodol yng nghymdeithas sifil Cymru. Ar ben hynny, rwy eisiau i blant a phobl ifanc Cymru fod yn gyfarwydd â'r rôl y dylai Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn ei chwarae yn eu bywydau beunyddiol a deall y rôl honno.

Ni fyddai'r gwerthusiad yma wedi digwydd oni bai am ymroddiad a phenderfyniad tîm y prosiect a'r ffaith bod Peter Clarke a'r tîm mor agored ac yn dymuno dysgu trwy brofiad. Rwyf yn fawr fy nyled i'r plant, y bobl ifanc a'r gweithwyr proffesiynol a roddodd gymaint o'u hamser i sicrhau bod y prosiect hwn yn llwyddo. Rwy'n edrych ymlaen at gadw mewn cysylltiad â chi i gyd i adrodd ar y camau cadarnhaol y byddwn ni'n eu cymryd.

Rwy'n teimlo ei bod hi'n anrhydedd cael symud y prosiect hwn ymlaen ac adeiladu ar lwyddiannau cyfnod saith mlynedd Peter Clarke yn y swydd, a olygodd bod y swyddfa hon yn destun eiddigedd i Gomisiynwyr ac Ombwdsmyn ar draws y byd.

Yn dilyn fe gewch fy ymateb manwl i'r canfyddiadau a'r argymhellion.

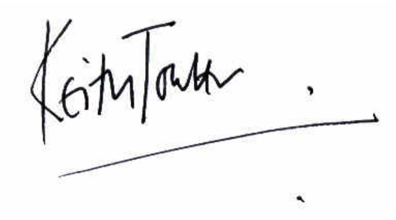

Keith Towler,

Comisiynydd Plant Cymru.

Tachwedd 2008

Ymateb i Werthuso Comisiynydd Plant Cymru: Adroddiad Terfynol

Argymhellion

1. ***Rydym yn argymell bod cynllun gweithredu'n cael ei ddatblygu i fynd i'r afael â'r lefelau isel o ymwybyddiaeth o'r Comisiynydd ymhlith plant a phobl ifanc. Dylai'r cynllun gweithredu hwn gynnwys y Llywodraeth, sydd â'r pŵer a'r ddyletswydd i sicrhau bod pob plentyn a pherson ifanc, a'u teuluoedd, yn medru derbyn gwybodaeth ac addysg am hawliau plant, ac am sefydliadau sy'n bodoli i eiriol ar eu rhan. Dylai hefyd gynnwys y cyfryngau, gan ein bod yn credu bod dyletswydd arnynt hwythau i ddarparu gwybodaeth o safon. (Mae angen i dîm y Comisiynydd wybod 'sut i drafod y cyfryngau', ond dylai'r cyfryngau hefyd wybod 'sut i drafod y Comisiynydd'.) Rydym yn awgrymu y gallai rhannau o'r cynllun gweithredu gael eu datblygu ar y cyd â swyddfeydd Comisiynwyr eraill y DU, sy'n wynebu materion tebyg.***

Mae mwy o adnoddau eisoes wedi cael eu darparu ar gyfer yr agwedd hon ar waith fy swyddfa, gyda swyddog Cyfryngau a Chysylltiadau Cyhoeddus yn cael ei phenodi ym mis Ionawr 2008. Byddaf yn parhau i atgoffa Llywodraeth Cynulliad Cymru am eu cyfrifoldebau o dan Erthygl 42, a'r angen am hyrwyddo mentrau a sefydliadau – gan gynnwys Comisiynydd Plant Cymru – sy'n gysylltiedig â monitro a gweithredu CCUHP.

Mae is-grŵp Cyfathrebu a Chyfranogiad BINOCC eisoes yn ystyried sut mae cydweithio a rhannu dysgu ac adnoddau er mwyn gwella cywirdeb yr wybodaeth sydd ar gael am y gwahanol Gomisiynwyr a'u cylch gwaith. Bydd y grŵp hwn hefyd yn chwilio am gyfleoedd i gydweithio ar brosiectau neu themâu penodol. Mae'r cyhoeddusrwydd diweddar ynghylch gwrandawiad cyn-sesiynol CCUHP a'r adroddiad ar y cyd yn enghraifft dda o'r hyn sy'n gallu cael ei gyflawni.

Bydd cynllun gweithredu'n cael ei ddatblygu, i gychwyn yn ffurfiol yn 2008-09, a bydd yn dod â llinynnau cyfathrebu, cyfranogiad a gwaith rhannu gwybodaeth sydd eisoes yn digwydd at ei gilydd. Er enghraifft:

- Cynllun treigl ar gyfer cysylltiadau cyhoeddus i sicrhau bod sylw yn y cyfryngau mor effeithiol â phosib ac i nodi cyfleoedd i gynyddu ymwybyddiaeth o'r Comisiynydd ymhlith cynulleidfaoedd a rhanddalwyr allweddol.
- Amrywiaeth o ymweliadau, presenoldeb mewn digwyddiadau a gweithgareddau eraill, gan ddefnyddio uned arddangos deithiol newydd Comisiynydd Plant Cymru, a gafodd ei phrynu ar gyfer y sioe deithiol 'amser siarad… amser gwrando…' ym mis Hydref 2008
- Ailddatblygu gwefan Comisiynydd Plant Cymru
- Estyn y cynllun Llysgenhadon Ysgol i gynnwys pob awdurdod lleol
- Dull gwahanol o weithio gyda grwpiau anodd eu cyrraedd, ar y cyrion a rhai agored i niwed
- Cysylltiadau â gwasanaeth addysg Cynulliad Cenedlaethol Cymru sy'n cynnwys deunydd gweithdai am Gomisiynydd Plant Cymru a dosbarthu gwybodaeth i blant a phobl ifanc.

Bydd effaith y ffocws cynyddol ar waith hyrwyddo, yn enwedig y Sioe Deithiol, yn cael ei fesur a'i asesu.

Bydd y pwysigrwydd a roddir i godi proffil y Comisiynydd Plant yn cael ei adlewyrchu yn y broses o ystyried strwythur trefniadol a dyraniadau cyllideb y dyfodol o 2009 ymlaen.

2. ***Fel rhan o'r uchod, rydym yn argymell bod pecyn gwell o wybodaeth yn cael ei ddatblygu i ysgolion gyflwyno'r Comisiynydd Plant yng nghyd-destun rhaglen o ddysgu am hawliau a dinasyddiaeth. Gallai DVD o safon, a fyddai'n cyflwyno holl amrywiaeth y gwaith mae swyddfa'r Comisiynydd yn ei wneud, gyfateb i rai elfennau o'r gwaith mae'r tîm yn ei wneud wrth ymweld ag ysgolion, a chael ei roi i bob ysgol ar yr un pryd. Gallai hefyd ryddhau'r tîm i dreulio mwy o amser yn cysylltu â grwpiau sydd ar y cyrion. Yn ogystal â'i ddefnyddio yn y dosbarth, gallai hefyd gael ei roi i gynghorau ysgol. Yn achos plant iau, awgrymodd rhai o'r cyfranogwyr yn yr arolwg y gallai llyfr stori neu gartwnau fod yn ffordd dda o gyflwyno gwaith y Comisiynydd.***

Rwy'n croesawu'r argymhelliad hwn a byddaf yn edrych ar ffyrdd o ddyrannu arian i sicrhau bod fy swyddfa yn medru symud ymlaen gyda hyn, gyda plant a phobl ifanc yn chwarae rhan lawn yn hynny yn y blynyddoedd sydd i ddod.

Mae'r swyddfa eisoes wedi cynhyrchu DVD am wasanaethau'r tîm cyngor a chefnogaeth. Bydd y DVD hwn, y bu plant a phobl ifanc yn chwarae rhan lawn yn y gwaith o'i gynhyrchu, yn cael ei ddosbarthu i ysgolion uwchradd yn 2009.

3. ***Rydym yn argymell bod yr arolwg mewn ysgolion yr ydym wedi'i sefydlu yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf yn parhau, o ddewis yn flynyddol, er mwyn tracio newidiadau yn lefelau ymwybyddiaeth plant a phobl ifanc. Rydym yn argymell bod swyddfeydd Comisiynwyr eraill y DU yn cael eu gwahodd i ystyried defnyddio'r un dull. Rydym hefyd yn argymell bod y tîm yn cadw cofnod systematig, hygyrch o'u hymweliadau â phlant a phobl ifanc mewn ysgolion a grwpiau eraill, i gynorthwyo wrth gynllunio ac wrth asesu unrhyw effeithiau ar lefelau ymwybyddiaeth.***

Mae tracio newidiadau yn y lefelau ymwybyddiaeth yn bwysig, ac rwy'n ystyried profiadau swyddfeydd Comisiynwyr eraill y DU wrth ddefnyddio dulliau eraill – megis arolwg barn – yn ogystal â'r arolwg mewn ysgolion a ddefnyddiwyd yn y gwerthusiad, cyn dod i benderfyniad ar y ffordd orau o wneud hyn yn y dyfodol.

Bydd gwelliannau yn systemau rheoli gwybodaeth y sefydliad yn golygu ei bod hi'n haws cael gafael ar y cofnodion ysgrifenedig sy'n cael eu cadw eisoes a'u dadansoddi. Rwy'n cydnabod pwysigrwydd sicrhau bod yr wybodaeth hon ar gael i fapio gwaith presennol a gwaith a gynigir i gynyddu ymwybyddiaeth ac i asesu effaith.

4. ***Rydym yn argymell bod pob sefydliad sy'n darparu gwasanaethau i blant a phobl ifanc, a'r holl ddarparwyr addysg a hyfforddiant ar gyfer staff sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc, yn ystyried sut gallan nhw sicrhau bod gan***

y staff wybodaeth ddigonol am rôl y Comisiynydd. Gofynnodd rhai gweithwyr proffesiynol a allen nhw dderbyn llythyr newyddion electronig rheolaidd, i gael yr wybodaeth ddiweddaraf am waith y swyddfa a digwyddiadau i ddod, ac rydym ni'n argymell bod hynny'n cael ei ystyried.

Rwy'n croesawu'r argymhelliad hwn ac yn gwerthfawrogi cyfraniad oedolion sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc i roi'r gair ar led am y Comisiynydd a gwaith y tîm. Mae llythyr newyddion electronig eisoes yn cael ei ystyried, ac mae cyfathrebu ag oedolion allweddol a rhoi gwybodaeth iddynt yn flaenoriaeth yn ein strategaeth gyfathrebu.

5. ***Rydym yn argymell gwneud mwy o ymchwil i werthuso effaith ymyriadau'r Comisiynydd ym maes polisi, gan adeiladu ar y gwaith rydym ni wedi'i ddechrau.***

Rwy'n croesawu'r argymhelliad hwn, a byddaf yn ystyried sut mae modd cefnogi ymchwil pellach, yn ogystal ag edrych ar sut gallwn ni sicrhau bod ein systemau rheoli gwybodaeth mewnol yn ein helpu i werthuso'r effaith.

6. ***Rydym yn argymell bod penderfyniad yn cael ei wneud i werthuso gwasanaeth cyngor a chefnogaeth y Comisiynydd, gan dynnu ar bersbectif y plant a'r bobl ifanc a gafodd eu cyfeirio ato, ac edrych yn systematig ar ganlyniadau atgyfeiriadau. Rydym ni'n hyderus bod modd gwneud hyn yn foesegol ac yn effeithiol.***

Rwy'n cefnogi'r argymhelliad hwn a byddaf yn edrych ar ffyrdd o'i ddatblygu yn y flwyddyn ariannol nesaf.

7. ***Rydym yn argymell adolygiad o swyddogaeth a phwrpas y gwasanaeth cyngor a chefnogaeth, ar y cyd â darparwyr eiriolaeth, gyda'r nod o sicrhau bod swyddfa'r Comisiynydd yn dod yn ganolbwynt effeithiol ar gyfer materion a phryderon sy'n deillio o wasanaethau eiriolaeth. Rydym ni'n credu bod angen gwasanaeth eiriolaeth cenedlaethol annibynnol ar frys, yn unol ag argymhelliad y Comisiynydd (a bellach ag argymhelliad Pwyllgor Craffu Plant a Phobl Ifanc y Cynulliad), a hoffem weld swyddfa'r Comisiynydd yn cydweithio'n agos â'r gwasanaeth hwnnw fel bod modd defnyddio pwerau sylweddol swyddfa'r Comisiynydd i'r eithaf i sicrhau canlyniadau i bob plentyn a pherson ifanc. Dylai'r Comisiynydd fedru gweithredu fel cyswllt ar gyfer materion sy'n dod o'r gwasanaethau eiriolaeth, ac fel adnodd i ddarparwyr eiriolaeth pan fod angen 'pŵer' ychwanegol arnynt. Mae'n hanfodol sicrhau cysylltiadau da fel bod yr holl bartïon yn rhannu dealltwriaeth o rôl y Comisiynydd a sut mae'n wahanol i ddarparwyr eiriolaeth eraill.***

Bydd elfennau o'r argymhelliad hwn yn cael eu hystyried fel rhan o'r ymateb i Argymhelliad 6 uchod. Bydd cyfeiriad y gwasanaeth yn y dyfodol, cysylltiadau â darparwyr eiriolaeth ac asiantaethau eraill, a'r defnydd mwyaf effeithiol o bwerau

cyfreithiol y Comisiynydd i gyd yn cael eu hystyried fel rhan o'm hadolygiad o'r sefydliad a datblygu'r Cynllun Corfforaethol newydd.

8. ***Rydym yn argymell bod y Comisiynydd newydd yn cynnal adolygiad helaeth a thrwyadl o swyddogaethau'r Comisiynydd a threfniadaeth y swyddfa, gyda'r nod o sicrhau bod yr holl aelodau a rhannau o'r sefydliad yn rhannu dealltwriaeth o'u cyfraniad at y nod cyffredin, ac yn cydweithio'n effeithiol. Gall hyn alw am ailstrwythuro, ac os felly, dylid gwneud hynny.***

Rwyf wrthi'n adolygu strwythur y sefydliad ac yn datblygu dull thematig a fydd yn helpu i wireddu fy ngweledigaeth i ohonom yn gweithio'n strategol ac yn effeithiol er mwyn cyflawni newid ar gyfer plant a phobl ifanc. Bydd y broses hon yn cael ei chwblhau yn ystod y flwyddyn ariannol hon, a bydd y strwythur newydd a'r Cynllun Corfforaethol yn eu lle erbyn dechrau'r flwyddyn ariannol nesaf ym mis Ebrill 2009.

9. ***Rydym yn argymell ystyried sefydlu tîm bach penodol i ganolbwyntio'n uniongyrchol ar fuddiannau plant sy'n derbyn gofal a rhai sy'n gadael gofal. Gallai hyn alluogi'r swyddfa i ddangos yn glir yr ymrwymiad cadarn i'r grŵp arbennig yma.***

Bydd fy adolygiad o'r sefydliad yn cynnwys ystyried yr argymhelliad hwn. Os na chaiff ei ddatblygu fel yr amlinellwyd yma, byddwn yn ystyried sut mae gwneud yr ymrwymiad cadarn i blant sy'n derbyn gofal a rhai sy'n gadael gofal yn fwy amlwg weladwy – yn enwedig i'r plant a'r bobl ifanc eu hunain.

9. ***Ym mis Hydref 2007 cyflwynodd y Dirprwy Gomisiynydd (fel rhan o'i sylwadau mewn ymateb i ymgynghoriad Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar Orchymyn Cymhwysedd Deddfwriaethol arfaethedig ynghylch plant agored i niwed a thlodi plant), gyfres o un deg chwech o argymhellion ar gyfer cryfhau pwerau a swyddogaethau'r Comisiynydd, a ddrafftiwyd gan y Dr Osian Rees (Atodiad 12). Mae'r rhan fwyaf o'r argymhellion yn ceisio egluro a chryfhau pwerau'r Comisiynydd, gan gynnwys y pwerau o ran materion heb eu datganoli, ac yn gyffredinol rydym yn cefnogi'r rhain. Tri argymhelliad yr hoffem dynnu sylw arbennig atynt yw y dylai'r Comisiynydd: gyflawni swyddogaeth cynnal neu gomisiynu ymchwil, a gweithgareddau addysgiadol; bod o dan ddyletswydd i ddatblygu cysylltiadau effeithiol â sefydliadau anllywodraethol; a bod o dan ddyletswydd i adolygu effeithiolrwydd ei bwerau a'i swyddogaethau yn rheolaidd.***

Rwy'n croesawu'r argymhelliad hwn.

10. ***Rydym hefyd yn cefnogi argymhellion Grŵp Monitro CCUHP y dylai'r Cynulliad drosglwyddo cyllido'r Comisiynydd Plant o Lywodraeth y Cynulliad i'r Cynulliad Cenedlaethol, ac y dylai Llywodraeth y DU gyflwyno deddfwriaeth i rymuso Comisiynydd Plant Cymru i ymchwilio i unrhyw fater sy'n effeithio ar***

unrhyw blentyn sy'n byw yng Nghymru fel arfer a chyflwyno sylwadau arno, gan sicrhau felly bod y swyddfa'n gweithredu'n unol ag 'egwyddorion Paris'.

Rwy'n cefnogi ac yn croesawu'r argymhelliad hwn, sydd hefyd yn cael ei gadarnhau yn adroddiad Comisiynwyr Plant y DU i Bwyllgor y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn.

11. Rydym yn argymell ystyried o ddifri lleoli prif swyddfa'r Comisiynydd yng nghanol dinas, lle bydd yn fwy gweladwy i'r cyhoedd ac yn haws i bobl alw heibio, yn enwedig plant a phobl ifanc sy'n dibynnu ar gludiant cyhoeddus. Dylai swyddfeydd lleol, os cânt eu datblygu, hefyd fod yn weladwy ac yn hawdd eu cyrraedd.

Mae'r argymhelliad hwn wedi cael ei ystyried yn ofalus iawn ac mae'r pwyntiau yn yr adroddiad gwerthuso ynghylch bod yn hygyrch ac yn weladwy yn rhai da. Fodd bynnag, o ystyried lefelau'r ariannu presennol gan LlCC a thelerau'r brydles ar yr adeiladau lle rydym ni nawr, mae'n annhebygol y bydd modd symud yn y tymor byr. Byddwn yn ystyried yr argymhelliad hwn o ddifri pan fydd cyfle'n codi i adleoli neu agor swyddfeydd ychwanegol yn y dyfodol.

12. Yn olaf, rydym yn argymell ystyried newid enw'r swyddfa i gynnwys 'pobl ifanc' yn ogystal â 'phlant' (fel sy'n wir yng Ngogledd Iwerddon a'r Alban). Dyw pobl ifanc yn eu harddegau ddim yn tueddu i feddwl amdanynt eu hunain fel plant, ac yn ystod y peilot ar gyfer holiadur yr arolwg ysgolion, allai un grŵp o fyfyrwyr coleg ddim deall pam roedd y 'Comisiynydd Plant' yn berthnasol iddyn nhw o gwbl. Mae'n ymddangos yn bwysig y dylai pob plentyn a pherson ifanc fedru gweld y swyddfa fel rhywbeth sydd yno iddyn nhw.

Mae staff Comisiynydd Plant Cymru'n gyfarwydd ag anawsterau teitl y Comisiynydd a'r swyddfa wrth weithio gyda phobl ifanc a chynyddu ymwybyddiaeth. Am y tro, o leiaf, does dim bwriad i ychwanegu at enw sydd eisoes yn hir. Mae'n bosib y byddai modd ystyried newid y teitl yn ffurfiol pan gaiff Mesur ei ddrafftio ar bwerau'r Comisiynydd yn y Cynulliad. Ar ben hynny, rwy'n debygol o ystyried y canlynol yn y tymor canolig:

a) a fyddai o gymorth i ddewis enw gwahanol ar gyfer y sefydliad sy'n cyfleu'n effeithiol ein bod yma ar gyfer pobl ifanc yn ogystal â phlant iau;
b) a oes modd gwneud unrhyw newidiadau i sut mae'r Comisiynydd a'r sefydliad yn cael eu hyrwyddo, i sicrhau bod pobl ifanc yn fwy ymwybodol o ystod oed ein gwaith.